

**“FRA MOD HINANDEN TIL MED HINANDEN”
DEN DANSK-TYSKE MINDRETALSMODEL**

Statsgrænserne i det dansk-tyske grænseland i 1864 og 1920

**“FRA MOD HINANDEN TIL MED HINANDEN”
DEN DANSK-TYSKE MINDRETALSMODEL**

af Generalkonsul
Henrik Becker-Christensen

**DANSK GENERALKONSULAT
FLENSBORG
2015**

Billedet på forsiden viser stats- og udenrigsminister H. C. Hansen og forbundskansler Konrad Adenauer ved underskrivelsen den 29. marts 1955 i Bonn af København-Bonn erklæringerne om det danske og det tyske mindretals rettigheder.

Udgivet af Dansk Generalkonsulat i Flensborg

Trykt hos Flensborg Avis

Lord Palmerston (1784 - 1865)

„FRA MOD HINANDEN TIL MED HINANDEN“ DEN DANSK-TYSKE MINDRETALSMODEL

Den „flyvende kuffert“

Det fortælles, at den britiske udenrigsminister Lord Palmerston i midten af det 19. århundrede skal have udtalt, at der kun var tre personer, som havde forstået det slesvigske spørgsmål. Den ene var død, den anden var blevet sindssyg, og den tredje - det var ham selv, havde glemt det hele.

Hundrede år senere var der skabt større klarhed, da den danske statsminister H.C. Hansen i 1955 rejste til Bonn for at afslutte igangværende forhandlinger om det danske og det tyske mindretals rettigheder. Den 29. marts mødtes han med forbundskansler Konrad Adenauer. I overværelse af de to landes delegerationer underskrev forbundskansleren den tyske erklæring, mens

stats- og udenrigsministeren underskrev den danske erklæring. De er siden blevet kendt som København-Bonn erklæringerne.

Efter underskrivelsen blev der holdt flere taler. H.C. Hansen nævnte i en af sine taler, at flyrejserne til Bonn havde fået ham til at tænke på H.C. Andersens eventyr om den "flyvende kuffert". Hvad digteren havde forestillet sig i fantasiens verden var nu blevet til virkelighed for den danske stats- og udenrigsminister. "Jeg sad virkelig i en flyvende kuffert, ikke for at besøge den tyrkiske sultans datter, men derimod for at knytte forståelsens bånd mellem vore to lande inden for Atlantmagternes ramme". Det sidstnævnte var en hentydning til, at det

var spørgsmålet om Forbundsrepublikkens optagelse i NATO, som i efteråret 1954 havde sat skub i de dansk-tyske forhandlinger om mindretallets rettigheder.

Begge regeringschefer betoede i deres taler, at undertegnelsen af København-Bonn erklæringen var et vendepunkt i forholdet mellem Danmark og Forbundsrepublikken, og at de ville blive et vendepunkt i samlivet mellem mindretal og flertal på hver side af grænsen. Konrad Adenauer udtrykte i den forbindelse sin forvisning om, at der nu var skabt et fastere grundlag for den gensidige agtelse af mindretallets interesser.

Mindretalsspørgsmålet på NATO-mødet i Paris

Det var det nationale opbrud i det 19. århundrede, der havde ført til strid om det gamle hertugdømme Slesvigs tilhørsforhold. Om det skulle være dansk eller tysk. Det førte til krige. Her var krigen 1848-1850 i sin kerne en borgerkrig mellem danskere og tyskere inden for den danske helstat. Den endte militært med en dansk sejr, men de nationale problemer forblev uløste. Det varede frem til krigen i 1864 mellem Danmark, Preussen og Østrig. Med det danske nederlag og afståelsen af hele hertugdømmet

Slesvig, blev en stor dansksindet befolkning forvandlet til et nationalt mindretal i det, der få år senere kom til at fremstå som det tyske kejserrige.

Ved afslutningen af 1. verdenskrig drejede historiens hjul så atter en omgang. Versaillestraktaten bandede vejen for afholdelsen af to folkeafstemninger i 1920, der med de allieredes mellemkomst fastlagde den nye grænse mellem Danmark og Tyskland. Det er den grænse, vi har i dag. Det betød også, at der forblev et tysk mindretal nord for grænsen og et dansk mindretal syd for grænsen. Hermed skulle de statslige myndigheder på hver side af grænsen til at tænke i nye mindretalspolitiske baner.

Der var tale om et forskelligt udgangspunkt, men fra slutningen af 1920'erne blev der parallellitet inden for mindretalspolitikken på et vigtigt område: anerkendelsen af sindelagsprincippet. Det kom bl.a. til udtryk i en preussisk skoleforordning, hvor det danske mindretal kort og godt blev defineret som "de folkedele i riget, der bekender sig til den danske nationalitet". Det blev tilføjet, at "bekendelsen af at høre til mindretallet må hverken efterprøves eller bestrides". Fra da af gjaldt reglen "Minderheit ist wer will".

I 1945 kom mindretalsordningen under pres - på begge sider af

grænsen.

I Danmark blev de særlige begunstigelser af det tyske mindretal, der var indført i slutningen af 1930'erne og under den tyske besættelse, ophævet. Hertil kom retsopgøret med medlemmer af det tyske mindretal, beslaglæggelse af tyske privatskoler og ophævelse af den tysksprogede undervisning i kommuneskolerne. Kernen i mindretalsordningen blev imidlertid bevaret og i 1949 slået fast i den såkaldte "Københavns-protokol" om det tyske mindretals rettigheder. Det ændrede dog ikke ved, at forholdet mellem mindretal og flertal fortsat var anspændt.

Det var det også i Sydslesvig, der var præget af en stor tilgang til det danske mindretal. Kiel-erklæringen i 1949 om det danske mindretals rettigheder mildnede ikke det anspændte forhold. Konflikten kulminerede i 1951, da landsregeringen med sit flertal i Landdagen hævede spærregrænsen til 7,5 % ved landdagsvalg. Det blev i 1952 underkendt af den tyske forfatningsdomstol i Karlsruhe, hvorpå 5 % spærregrænsen atter blev gældende. Men da havde det danske mindretals parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), ikke længere udsigt til igen at blive repræsenteret i Landdagen. Ved landdagsvalget i 1954 mistede mindretallet på trods

af 42.000 stemmer således sin repræsentation i Landdagen. Året forinden havde det tyske mindretals parti med 9.700 stemmer kunnet opnå et folketingsmandat i København. Hertil kom en række andre problemer, som gjorde forholdet mellem mindretal og flertal betændt.

Det var på denne baggrund, at udenrigsminister H.C. Hansen på et NATO-møde den 22. oktober 1954 i Paris kom ind på forholdene i Sydslesvig. Han gjorde det under et dagsordenspunkt, der vedrørte Forbundsrepublikkens optagelse i NATO. Af samme grund var den tyske forbundskansler Konrad Adenauer indbudt som tilhører.

H.C. Hansen fremhævede i sit indlæg, at behandlingen af et mindretal kan få karakter af et symbol på det fremtidige samarbejde. Han henviste i den forbindelse til, at det tyske mindretal igen var repræsenteret i det danske folketing, mens det danske mindretal, der var 4-5 gange så stort, ikke havde sæde i den slesvig-holstenske Landdag. I Folketinget var der en forventning om, at de idealer, der lå bag NATO-samarbejdet, ville få Forbundsrepublikken til at vise en tilsvarende forståelse for betydningen af en frisindet politik i alle forhold, der vedrørte et nationalt mindretal. Han sluttede sit indlæg med at udtrykke håbet om, at forbundsregeringen i

Forbundskansler Konrad Adenauer modtager statsminister H.C. Hansen den 29. marts 1955 som optakt til underskrivelsen af København-Bonn erklæringerne.

samarbejde med den slesvigholstenske landsregering ville finde en løsning på spørgsmålet.

Adenauer reagerede positivt. Det blev starten på den proces, der fem måneder senere den 29. marts 1955 førte til undertegnelsen af København-Bonn erklæringerne om det danske og det tyske mindretals rettigheder.

København-Bonn erklæringerne

De to - i deres udformning nøje afstemte og parallelle - regerings-

erklæring begynder begge med en passus, der udtrykker ønsket om at fremme det venskabelige samliv i befolkningen på begge sider af den dansk-tyske grænse og det venskabelige forhold mellem de to stater. I indledningen henvises der endvidere til artikel 14 i den europæiske konvention om menneskerettigheder og de danske og tyske mindretalserklæring fra 1949 (Københavns-protokollen og Kiel-erklæringen). Herpå følger en opregning af de borgerlige frihedsrettigheder, som er fastlagt i de to staters forfatninger, med en udtrykkelig henvis-

ning til, at disse rettigheder også gælder enhver, der tilhører henholdsvis det tyske og det danske mindretal.

Som en konsekvens af disse retsprincipper bliver det fastslået, at bekendelsen til henholdsvis tysk og dansk nationalitet og kultur ”er fri og må ikke af myndighederne bestrides eller efterprøves.” Personer, der tilhører de to mindretal og deres organisationer, må hverken i skrift eller i tale hindres i at benytte det sprog, de foretrækker. Over for domstolene og forvaltningen retter sproget sig efter gældende regler.

De to erklæringer fastslår endvidere det danske og det tyske mindretals ret til at pleje deres religiøse, kulturelle og faglige forbindelse med henholdsvis Danmark og Tyskland, samt mindretalenes ret til at oprette egne skoler og børnehaver. Endvidere skal der ifølge erklæringerne tages rimeligt hensyn til de to mindretals benyttelse af radioen og adgang til at bringe offentlige bekendtgørelser i egne dagblade. Endelig får mindretallene et tilsagn om, at der bliver taget hensyn til deres repræsentation i kommunale udvalg efter gældende regler, samt at der ved tildeling af offentlige ydelser efter frit skøn ikke vil blive gjort forskel på personer, der tilhører mindretallet og andre statsborgere.

Tillægsprotokollen

I en tillægsprotokol – med overskriften ”Resultat af de dansk-tyske samtaler om rettigheder for de respektive mindretal” – af 28. marts 1955 gav den tyske forbundsregering tilsagn om, at den i forbunds-dagsvalgloven af 8.7.1953 § 9 stk. 5 indførte bestemmelse til fordel for nationale mindretal ville blive bevareret i fremtidig lovgivning på området. Bestemmelsen var en nyskabelse, idet den gav nationale mindretal mulighed for at blive repræsenteret i Forbundsdagen, når de kunne mønstre gennemsnittet af stemmer pr. valgt forbunds-dagsmedlem i den delstat, hvor mindretallet fandtes. Denne bestemmelse er fortsat gældende.

Hertil kom en tilkendegivelse fra forbundsregeringen om, at den slesvig-holstenske Landdag hurtigst muligt ville indføre en undtagelsesbestemmelse fra 5 % spærre-reglen i den slesvig-holstenske landsvalglov til fordel for det danske mindretal. Den 23. maj 1955 vedtog den slesvig-holstenske Landdag da også at ophæve 5 % spærre-reglen for det danske mindretals vedkommende. Fritagelsen gjaldt fra og med det følgende landdagsvalg i 1958. Fremover skulle det danske mindretal kun mønstre stemmer nok til ét mandat for at blive repræ-

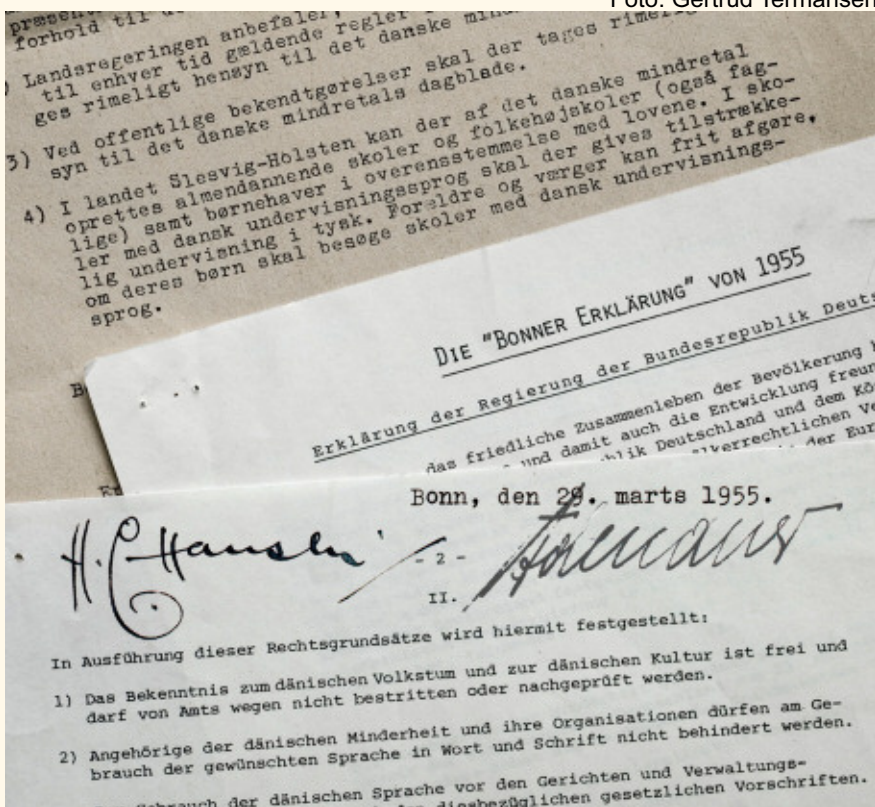
senteret i Landdagen.

Endvidere blev der i tillægsprotokollen til København-Bonn erklæringerne givet tilsagn om, at tilskuddene til det danske mindretals skoler på ny ville blive fastsat til 80 % af de gennemsnitlige udgifter til elever i de offentlige tyske skoler i Slesvig-Holsten, samt at mindretallet ville få tilladelse til at oprette videregående almindennende skoler med mulighed for at afholde anerkendte eksaminer. Tilsvarende gav

den danske regering tilsagn om, at det tyske mindretal ville få tilladelse til at oprette videregående almindennende skoler med mulighed for at afholde anerkendte eksaminer. Hermed var grundlaget skabt for, at der kunne afholdes studenterek-samen på Duborg-Skolen i Flensborg og på et nyt tysk gymnasium i Aabenraa.

Efterfølgende blev de to erklæringer om det danske og det tyske mindretals rettigheder godkendt af

Foto: Gertrud Termansen

henholdsvis Forbundsdagen og af Folketinget.

Det er vigtigt at fastholde, at undtagelsen fra 5 % spærrereglen ved forbundsdags- og landdagsvalg var en integreret del af den løsning, der blev fundet i 1955. Da der senere blev rejst klager mod omfanget og gyldigheden heraf, blev de i 2005 afvist af Forbundsforfatningsdomstolen og i 2013 af den slesvigholstenske Landsforfatningsdomstol. Sidstnævnte tilføjede i sin kendelse, at København-Bonn erklæringerne er "folkeretligt bindende".

En tillidsskabende foranstaltning

Med undertegnelsen af København-Bonn erklæringerne blev der indledt et nyt kapitel i det dansk-tyske forhold.

De to erklæringer står selvsagt ikke alene. Den generelle udvikling i Vesteuropa – og fra 1989 et forenet Europa, det voksende internationale samarbejde, udviklingen af de nære forbindelser inden for NATO og EU, samhandelen, turismen og meget andet har alt sammen gjort sit til, at det dansk-tyske forhold i dag er så godt som ingen sinde.

Men København-Bonn erklæringerne rager op i denne sammenhæng og indtager en særlig plads,

fordi de ikke kun fik en udenrigspolitisk betydning, men også greb ind i grænsebefolkningens hverdag som en tillidsskabende foranstaltning. De løste nogle akutte problemer og lagde grunden til en gradvis forbedring af forholdet mellem mindretal og flertal på hver side af grænsen. Denne proces er ofte rammende

Foto: Flensborg Avis

Et tysk og et dansk postbud i 1985 ved udgivelsen af et særligt frimærke, der markerede 30-året for udstedelsen af Bonn-København erklæringerne.

betegnet med ordene: fra et "mod hinanden", over et "ved siden af hinanden" til et "med hinanden".

Som tiden gik, fik København-Bonn erklæringerne tilsagn om en liberal behandling af de respektive nationale mindretal et "selvfølgelighedens" præg i den offentlige danske og tyske bevidsthed. Den internationale udvikling efter 1989 har imidlertid vist, at København-Bonn erklæringerne ord om, at bekendelsen af egen nationalitet og kultur "er fri og må ikke af myndighederne bestrides eller efterprøves", ikke er

en selvfølge i alle egne af Europa. Det samme gælder de to erklæringers øvrige indhold. På en europæisk baggrund er København-Bonn erklæringerne derfor stadig aktuelle og er rammen om den nuværende dansk-tyske mindretalsordning.

Det blev understreget den 29. marts 2005 på Sønderborg Slot, hvor repræsentanter for Forbundsregeringen, den slesvig-holstenske

landsregering og den danske regering mødtes for at markere 50-året for udstedelsen af de to mindretals-erklæring.

I en fælles erklæring tilkendegav statsminister Anders Fogh Rasmussen og forbundskansler Gerhard Schröder, at København-Bonn erklæringerne har fremmet og sikret den fredelige sameksistens mellem mindretallene på begge sider af den dansk-tyske grænse og banet vejen

Statsminister Anders Fogh Rasmussen tager i Sønderborg imod forbundskansler **Gerhard Schröder** ved markeringen af København-Bonn erklæringernes 50-års jubilæum. Foto: Povl Klavsen

for udviklingen af venskabelige og tætte forbindelser mellem Tyskland og Danmark. De udtrykte deres overbevisning om, at det kan tjene som inspiration for afklaring af mindretalssspørgsmål i Europa og andre steder. Der blev i den forbindelse bl.a. henvist til, at København-Bonn erklæringerne var en af inspirationskilderne til de såkaldte Københavnskriterier, der i 1993 blev opstillet for medlemskab af den Europæiske Union.

De nævnte udsagn er med til at understrege, at København-Bonn erklæringerne er en del af den moderne mindretalspolitik i Europa. De er fortsat på højde med den internationale mindretalsret. Det gælder både ved sammenligninger med den "Europæiske pagt om regionale sprog eller mindretalsprog" i 1992 og Europarådets "Rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal" i 1995, der begge er tiltrådt af Danmark og Tyskland.

Andre mindretalspolitiske tiltag

Den fælles markering i 2005 af 50-året for udstedelsen af de to erklæringer var med til at betone, at mindretalsordningerne har givet det dansk-tyske forhold en særlig dimension. København-Bonn erklæ-

ringerne havde da for længst fået status som en grundlov på mindretalsområdet. Men der var også kommet nyt til. I takt med de forbedrede indbyrdes relationer blev mindretalspolitikken i de følgende årtier tilpasset ændringerne i samfundet og de nye udfordringer, som mindretallene blev stillet overfor.

I de første år gjaldt det om at føre København-Bonn erklæringernes ånd og bogstav ud i livet. Det gjaldt bl.a. tildeling af eksamensret til mindretalskolerne og det danske mindretals undtagelse fra 5 % spærereglen ved landdagsvalg. Det sidstnævnte bevirkede, at Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) ved valget i 1958 igen blev repræsenteret i Landdagen.

Ved folketingsvalget i 1964 gled det tyske mindretal ud af Folketinget, da Slesvigsk Parti med 9.274 stemmer ikke længere kunne erhverve ét mandat. Det gav stødet til, at den danske regering i 1965 oprettede et særligt Kontaktudvalg for mindretallet med repræsentanter for regering og folketing. Udvalget fortsatte sit virke også i årene 1973-79, hvor mindretallet igen var repræsenteret i Folketinget i kraft af samarbejdet med et dansk parti (Centrum-Demokraterne).

I 1965 oprettede Forbundsregeringen et tilsvarende udvalg for det danske mindretal, der kom til at

sortere under Forbundsindenrigsministeriet. Det tyske mindretals kontakt med Kiel blev også udbygget, da Landdagen i 1975 nedsatte et udvalg for spørgsmål vedrørende det tyske mindretal med landdagspræsidenten som formand.

I 1980'erne blev der taget nye skridt på mindretalsområdet.

For det tyske mindretal fik det stor betydning, at der med støtte fra den danske stat i 1983 blev oprettet et tysk sekretariat i København, som varetager den daglige kontakt med ministerier og Folketinget. Det blev indviet af statsminister Poul Schlüter.

Samtidig tog ministerpræsident Uwe Barschel skridt til en trinvis forhøjelse af elevtilskuddet til de danske skoler, så det fra 1985 svarede til gennemsnitsudgiften pr. elev i de offentlige skoler (100 %). Det blev også besluttet, at delstatsregeringen i hver valgperiode skulle aflægge en beretning om det danske og det tyske mindretal. Den første beretning blev præsenteret og drøftet i Landdagen i 1986. Tilsvarende fulgte der i 1987 en rapport om frisisk sprog og kultur. De følgende beretninger omhandlede alle tre mindretal; hertil kom fra 1996 sinti og roma i delstaten. Herefter kom den slesvig-holstenske mindretalspolitik til at omhandle disse fire mindretalsgrupper.

I 1988 blev der indført en ny særlig funktion som "grænselandskommitteret" for mindretalsområdet. Betegnelsen blev senere ændret til "mindretalskommitteret". Stillingen har bl.a. en særlig betydning derved, at den pågældende er et direkte bindeled mellem ministerpræsidenten og mindretallene. I 1988 nedsatte Landdagen også et særligt kontaktudvalg for spørgsmål vedr. den frisiske befolkningsdel. Hertil kom i 2013 et udvalg for spørgsmål vedrørende sinti og roma i Slesvig-Holsten.

At der var grøde i mindretalspolitikken blev klart demonstreret i 1990, da den slesvig-holstenske "Landessatzung" blev revideret og fik formel status som delstatsforfatning. I den forbindelse blev ordlyden i artikel 5 fra 1949 om, at bekendelsen til et nationalt mindretal er fri, men ikke fritager for de almindelige statsborgerlige pligter, suppleret med følgende hensigtserklæring: "Nationale mindretals og folkegruppers kulturelle selvstændighed og politiske medvirken står under landets, kommunernes og kommunale forbunds beskyttelse. Det nationale danske mindretal og den frisiske folkegruppe har krav på beskyttelse og støtte". I 2012 blev sinti og roma også omfattet af denne bestemmelse. Slesvig-Holsten var hermed det første forbundsland,

Den tyske udenrigsminister Klaus Kinkel og den danske udenrigsminister Niels Helveg Petersen skriver sig ind i Slesvigs «gyldne bog» ved markeringen af Bonn-København erklæringernes 40-års jubilæum. I baggrunden ses Slesvigs borgmester Klaus Nielsky, den slesvig-holstenske ministerpræsident Heide Simonis, den slesvig-holstenske landdags-præsident Ute Erdsiek-Rave, SSW's landsformand Wilhelm Klüver og formanden for Bund Deutscher Nordschleswiger (BDN) Hans Heinrich Hansen

Foto: Flensborg Avis

der forankrede mindretalsbeskyttelsen for dette mindretal i en delstatsforfatning.

I Danmark bevirkede strukturreformen i 2007, hvor 270 kommuner blev sammenlagt til 98 kommuner, at regeringen indførte en række nye valgeregler til sikring af det tyske mindretals politiske repræsentation i de fire sønderjyske storkommuner. Mandattallet blev forhøjet til 31 i hvert byråd. Hvis mindretallet ikke kan klare denne hurdle, er det med mindst 25 % af det antal stemmer, som det "billigste" mandat koster, sikret én tilforordnet uden stemmeret, men med alle øvrige rettigheder,

herunder taleret og udvalgsrepræsentation. Hvis stemmetallet er mellem 10 % og 25 % af prisen på et mandat, skal der nedsættes et udvalg, der tager sig af spørgsmål vedrørende det tyske mindretal. Set i en europæisk sammenhæng er det et betydningsfuldt skridt inden for mindretalspolitikken.

Reglen om en tilforordnet blev taget i brug i Haderslev Kommune ved det første kommunevalg, men allerede ved det følgende valg kunne Slesvigsk Parti opnå et fuldgældigt mandat i byrådet dér. Det kan tilføjes, at Slesvigsk Parti havde stor fremgang ved kommunalvalget i

2013. Partiet fik tre mandater i henholdsvis Tønder og Sønderborg kommuner, to mandater i Aabenraa Kommune og ét mandat i Haderslev Kommune.

Selv om det tyske mindretal i dag ikke er repræsenteret i Folketinget, skal det for god ordens skyld tilføjes, at Slesvigsk Parti er fritaget for underskriftindsamling for at blive opstillingsberettiget. Uanset den gældende spærregrense på 2 % har partiet også mulighed for at blive repræsenteret i Folketinget gennem ét kredsmandat i Sydjyllands Storkreds. Det krævede ved det seneste folketingsvalg omkring 22.000 stemmer svarende til omkring 0,6 % på landsplan. Det var i kraft af denne regel om kredsmandater, at Slesvigsk Parti var repræsenteret i Folketinget fra 1920-1945 og fra 1953 til 1964.

Skolegang og ligestilling

Som nævnt blev det danske mindretals skoler i 1985 ligestillet med de offentlige skoler m.h.t. elevtilskud. Det blev lovfæstet i 1990. I slutningen af 1990'erne førte økonomiske problemer imidlertid til, at skoleordningen kom under pres. Således forblev elevtilskuddet uændret i årene 1999-2001 (1998-niveau), og i de følgende år skete der kun mindre justeringer. Et udvalgsarbejde mel-

lem landsregeringen og Dansk Skoleforening for Sydslesvig resulterede i november 2004 i en aftale om fremtidig ligestilling.

Hensigtserklæringen blev omsat med skoleloven i 2007. Ifølge § 124 ville Dansk Skoleforening for Sydslesvig modtage et tilskud på 100 % af de gennemsnitlige offentlige udgifter på tilsvarende skoletrin – med virkning fra den 1. januar 2008. Set med mindretallets briller udmærkede loven sig også ved, at de danske skoler ikke længere var sidestillet med andre privatskoler, men indtog en særstilling. Det gjaldt ikke kun den højere tilskudsprocent, men også det forhold, at mindretallets skoler havde fået en egen paragraf og afsnit i skoleloven. Det underbyggede opfattelsen af, at de danske skoler – lige som det tyske mindretals skoler – i praksis fungerer som offentlige skoler for mindretallet.

Den 26. maj 2010 blev der imidlertid indledt et kursskifte, da den slesvig-holstenske landsregering under ministerpræsident Peter Harry Carstensen bebudede en reduktion af elevtilskuddet fra 100 % til 85 % af gennemsnitsudgiften i den offentlige skole. Det var et led i en omfattende sanering af delstatens budget og svarede til en årlig reduktion af tilskuddet til de danske skoler på 4,7 mio. euro. Det udløste

mange og langvarige protester fra det danske mindretal – blandt andet i form af en stor underskriftindsamling samt flere demonstrationer og resolutioner.

Det vakte også megen opmærksomhed i Danmark og bevirkede, at den danske regering flere gange tog sagen op over for såvel den slesvig-

fentlige skoler for mindretallet.

Det bevirkede, at der i efteråret 2010 blev nedsat en dansk-slesvig-holstensk arbejdsgruppe ”til behandling af ligestillings spørgsmål ved finansieringen af det danske og det tyske mindretals skoler”. Det viste sig her, at elevtilskuddet til det tyske mindretals skoler i 15 år

Dansk mindretalsdemonstration i 2010 i Rendsborg mod ophævelsen af de danske skolars ligestilling m.h.t. elevtilskud.
Foto: Lars Salomonsen

holstenske landsregering som forbundsregeringen. Det skete bl.a. med en understregning af det principielle spørgsmål i sagen: at den hidtidige ligestilling mellem mindretal og flertal ville ophøre og dermed anerkendelsen af, at de danske skoler i praksis har status som of-

havde svinget omkring 100 %, men i de sidste par år var faldet til 96 %. Det fik den danske regering til at ændre beregningsmetoden, så mindretallet fra 2011 er sikret 100 % ligestilling med den danske folkeskole m.h.t. elevtilskud.

Syd for grænsen havde elevtil-

skuddet til det danske mindretals skoler udviklet sig som omtalt ovenfor, men den slesvig-holstenske landsregering holdt i 2010 fast i reduktionen af elevtilskuddet til 85 %. Derimod bevilgede Forbundsda- gen i 2011 og 2012 et årligt tilskud på 3,5 mio. euro til de danske skoler.

Efter landdagsvalget i 2012, hvor ministerpræsident Torsten Albig dannede regering, blev ligestillingen af elevtilskuddet (100 %) genindført med virkning fra 2013. Skolelovens ord om, at tilskuddet bliver ydet "uafhængigt af behov" er ikke nye, men har fortsat stor mindretalspolitisk betydning. Vigtigt er det også, at det slesvig-holstenske CDU i 2013 tilkendegav, at partiet igen går ind for ligestilling af elevtilskuddet til det danske mindretals skoler. Dermed bliver dette centrale felt inden for mindretalspolitikken atter båret af det store flertal af de politiske partier i landet Slesvig-Holsten. Det blev understreget, da Landdagen i oktober 2014 vedtog en omfattende ændring af forfatningen, der også sikrer ligestillingen af elevtilskuddet til det danske mindretals skoler.

I Danmark rejste det tyske mindretal i sommeren 2013 spørgsmålet om ligestilling med den offentlige skole m.h.t. anlægstilskud. Det bevirkede, at mindretallet fik et tilsagn om et anlægstilskud på 3 mio.

kr. i 2014. Der blev herefter aftalt en langsigtet løsning, der sikrer det tyske mindretals skoler et årligt anlægstilskud svarende til 100 % af den gennemsnitlige anlægsudgift pr. elev i de fire sønderjyske kommuner. Udgiften opgøres for hvert finansår som gennemsnittet af anlægsudgiften pr. elev i de seneste 5 regnskabsår.

Som det fremgår af ovenstående, er ønsket om ligestilling blevet et centralt princip i mindretalspolitikken på begge sider af grænsen. Det præger i dag de offentlige tilskud til de respektive mindretal. Da der er tale om mange små skoler med specielle opgaver, har det danske og det tyske mindretal imidlertid også behov for særlige tilskud fra henholdsvis Danmark og Tyskland. Det gælder også andre områder inden for kulturlivet. Sådan har det været siden 1920 og er fortsat afgørende for, at de to mindretal kan opretholde deres institutioner.

I mange år var Danmark den største tilskudsgiver til det danske mindretal, og Tyskland den største tilskudsgiver til det tyske mindretal. I de senere år har det imidlertid ændret sig, så Danmark i dag er den største tilskudsgiver til begge mindretal.

De danske tilskud til det danske mindretal var tidligere hjemlet i en tekstanmærkning på finansloven,

men i 2009 påpegede statsrevisorerne med udgangspunkt i en beretning fra Rigsrevisionen, at en så omfattende tilskudsordning burde have hjemmel i en lov. Det var på denne baggrund, at et enigt Folketing i 2010 vedtog "Lov om Sydslesvigudvalget og tilskudsordninger på undervisningsministerens område for det danske mindretal i Sydslesvig". Det er "Sydslesvigudvalget", der efter ansøgning træffer afgørelse om tilskud og lån inden for den årlige bevilling på finansloven. Udvalget afløste herved "Udvalget vedrørende Danske Kulturelle Anliggender i Sydslesvig" som bindeled mellem det danske mindretal og

Folketinget.

Er der så tale om en europæisk model?

Godt naboskab kræver pleje og en aktiv indsats. Det samme gælder også det nationale samliv mellem mindretal og flertal. Det var begyndelsen på denne udvikling, som forbundskansler Konrad Adenauer og statsminister H.C. Hansen lagde grundstenen til, da de i 1955 undertegnede København-Bonn erklæringerne. Det var med henblik herpå, at H.C. Hansen i en af de officielle taler tilkendegav:

"Det har glædet mig, at man fra

Ministerpräsident Torsten Albig på talerstolen ved markeringen i Landdagen af de første 25 år med en officiel mindretalsrådgiver i Slesvig-Holsten.

Foto: Martina Metzger

Foto: Povl Klavsen

alle sider har bestrabt sig pa at overvinde gamle modsetninger. Vi ved alle, at vores bestrabelser er langsigtede, og at der nu og da kan indtrede tilbageslag. Jeg har imidlertid det tillidsfulde hab, at den and, som forhandlingerne er baret af, ogsa vil komme til at prege det daglige liv i grenselandet.”

Det skete ogsa. Medvirkende hertil var de ovrige fremskridt, der siden er gjort inden for mindretalspolitikken, og som er omtalt i det foregaende. Det er summen af alt dette, som vi i dag kender under betegnelsen: den dansk-tyske mindretalsordning. Det var bevidstheden om dens saelige betydning, der i

1996 fik Danmark og Tyskland til i faellesskab at oprette ”European Center for Minority Issues” (ECMI) i Flensborg.

Er der sa tale om en europaisk model?

En dansk mindretalsforsker, rektor Jorgen Kuhl, har i flere afhandlinger vurderet en rekke af de elementer, der indgar i ”den slesvigske model” og dens relevans i en europaisk sammenhang. Han har her opstillet en rekke kriterier, der karakteriserer ordningen – bl.a. funktionel autonomi, selvidentifikation, gensidighed, frivillighed, institutionaliseret dialog, okonomisk stotte og accept af grensen.

Da der ikke er to mindretalskonflikter, der er ens, kan man dog ikke uden videre overfore erfaringer og instrumenter fra et omrade til et andet. I stedet ma der vare tale om at udvelge relevante erfaringer og instrumenter. Den slesvigske model er ifolge Kuhl et positivt eksempel pa, hvordan det lykkedes at finde en holdbar losning pa et betandt mindretalsproblem, der kan tjene til inspiration.

Man kan ogsa formulere det sadan, at den dansk-tyske mindretalsmodel ikke er en ”eksportvare”, men et moralsk eksempel pa, at man kan na til holdbare losninger, nar den gode vilje er til stede fra alle sider.

De danske årsmøder i Sydslesvig har rødder tilbage til tiden før 1. verdenskrig, da den dansksindede befolkning i Sønderjylland ved møder under åben himmel med sang og taler markerede sit nationale tilhørsforhold. Efter grænsedragningen i 1920 blev stafetten i 1921 taget op igen af det danske mindretal. Det første friluftsansættelse i Flensborg druknede i regn, men tre indendørs møder blev en succes. Hermed var grunden lagt til en ny sydslesvigsk tradition. Årsmøderne afholdes i maj eller juni over tre dage med omkring 40 eftermiddags- og aftenarrangementer samt tre store friluftsmøder. Der er normalt 10.-15.000 deltagere, heriblandt mange gæster fra Danmark, hvor repræsentanter fra regeringen og partierne i Folketinget holder taler og overbringer hilsener. **På billedet ses** årsmødedeltagere fra Flensborg, som traditionen tro går igennem byen op mod årsmødepladsen.

Foto: Povl Klavsen

Sekretariatsleder, chefredaktør ved „Der Nordschleswiger“, Siegfried Matlok og statsminister Poul Schlüter ved indvielsen i 1983 af det tyske mindretals sekretariat. Foto: Der Nordschleswiger

Fra artiklens indhold:

„Man kan også formulere det sådan, at den dansk-tyske mindretalsmodel ikke er en «eksportvare», men et moralsk eksempel på, at man kan nå til holdbare løsninger, når den gode vilje er til stede fra alle sider“